

Masjid – moskén

– innebörd och andliga betydelse i islam

En akademisk introduktion för icke-muslimer

Denna artikel undersöker det arabiska begreppet masjid – den byggnad där muslimer samlas för bön – med fokus på ordets etymologi, teologiska innebörd och den djupa religiösa och sociala betydelse som mosquéen bär i islamisk tradition. Syftet är att ge läsare utan muslimsk bakgrund en fördjupad förståelse av varför mosquéen inte bara är en byggnad, utan ett andligt, kulturellt och gemenskapsmässigt centrum av avgörande vikt.

1. Inledning

När muslimer världen över talar om den plats där de samlas för att be, använder de ett ord som bär djupare innebörd än vad en ytlig översättning avslöjar: *masjid* (arabiska: مسجد). I svenska används vanligtvis ordet *moské*, en försvenskning via turkiskans *mescit* och franskans *mosquée*, ytterst härstammande från det arabiska originalet. Men bakom det enkla svenska ordet döljer sig ett begrepp laddat med teologi, historia och andlig mening.

Att förstå vad *masjid* egentligen betyder – och varför platsen det betecknar är av sådan central vikt i muslimers liv – är att förstå något

grundläggande om islam som helhet: ett livssystem där det heliga och det vardagliga, det individuella och det kollektiva, det andliga och det sociala vävs samman till en enhet.

2. Ordets ursprung och etymologi

2.1 Roten s-j-d

Det arabiska ordet *masjid* är ett *ism al-makan* – ett "platsord" – bildat från roten *s-j-d* (سجد), som bär grundbetydelsen "att falla ner i prostration", det vill säga att lägga pannan mot marken i fullständig underkastelse inför Gud. Denna handling – *sujud* – är den djupaste positionen i islamisk bön och ger mosquéen dess namn. *Masjid* betyder alltså bokstavligen: "den plats där man faller ner i prostration." Namnvalet är teologiskt medvetet: mosquéen är i sin essens definierad av handlingen att underkasta sig Gud (Wehr, 1994; Lane, 1863).

2.2 Sujud – prostrationens teologi

Prostrationen (*sujud*) är i islamisk teologi det ögonblick då en människa är närmast Gud. Profeten Muhammed sade enligt hadith:

"Den närmaste en tjänare kan vara sin Herre är när han befinner sig i prostration; be därför mycket [i denna position]." (Sahih Muslim, nr 482)

Det faktum att mosquéens namn är rotat just i denna handling understryker att byggnaden inte primärt är en administrativ samlingspunkt eller ett kulturhus – den är i sin kärna en plats för total andlig överlåtelse till Gud.

2.3 Al-Masjid al-Haram och al-Masjid al-Nabawi

De två heligaste mosquéerna i islam bär ordet i sina officiella namn: *Al-Masjid al-Haram* (المسجد الحرام) – "Den Heliga Mosquéen" i Mecka som omger Ka'aba – och *Al-Masjid al-Nabawi* (المسجد النبوي) – "Profetens Moské" i Medina, grundlagd av Muhammed år 622 e.Kr. Dessa benämningar befäster ordets status som islams mest grundläggande religiösa platsbeteckning (Peters, 1994).

3. Mosquéens teologiska och andliga vikt

3.1 Guds hus på jorden

I islamisk teologi är mosquéen inte ett heligt rum i sig självt på samma sätt som exempelvis Salomos tempel i judisk tradition. Gud kan tillbedjas var som helst – Koranen är tydlig: *”Öst och väst tillhör Gud. Varhelst ni vänder er, där är Guds ansikte.”* (2:115). Trots detta tillskrivs mosquéen en speciell värdighet som *Bayt Allah fi al-ard* – ”Guds hus på jorden.” Koranen uppmanar direkt till att upprätta och värna om mosquéerna:

”Guds hus skall skötas av dem som tror på Gud och den Yttersta dagen, förrättar bönen och erlägger allmoseskatten och som fruktar Gud allena. Dessa kan hoppas vara bland de rättleda.” (Koranen 9:18)

3.2 Den belönade vandringen

En av de mest citerade haditherna om mosquébesökets andliga dignitet lyder:

”Den som renar sig i sitt hem och sedan går till ett av Guds hus – varje steg han tar utplånar en synd och det nästföljande höjer hans rang.” (Sahih Muslim, nr 666)

Vandringen till mosquéen är alltså i sig en andlig handling. Varje steg mot mosquéen bär en moralisk och andlig vikt, vilket förklarar varför många muslimer föredrar att gå dit till fots och ibland tar den längsta vägen – för att multiplicera denna andliga förtjänst (*ajr*).

3.3 Bön i gemenskap – tjugosju gånger mer

”Bön i gemenskap är tjugosju gånger överlägsen bön ensam.” (Sahih al-Bukhari, nr 645; Sahih Muslim, nr 650)

Mosquéen är den plats som möjliggör denna multiplicerade belöning. Att be ensam hemma är tillåtet och giltigt, men att be i mosquéen med andra muslimer betraktas som en handling av avsevärt högre andlig dignitet.

4. Mosquéens sociala och historiska betydelse

4.1 Mer än ett bönehus

Mosquéen har sedan islams allra tidigaste tid burit funktioner som sträcker sig långt bortom den rituella börens sfär. Profetens moské i Medina var simultaneously böneplats, rättssal, möteslokal och utbildningsinstitution. De fattiga fick härbärge i mosquéens utbyggda veranda (*suffah*), och de

som bodde där kallades *Ahl al-Suffah* – ”Verandans folk” – bland de tidiga islams hängivnaste lärjungar (Ibn Hisham, *al-Sira al-Nabawiyya*).

4.2 Mosquéns och islamisk civilisations blomstring

Under den islamiska guldåldern (700–1300 e.Kr.) var mosquéns ofta kopplad till *madrasa* – högskolinstitutionen – och *bimaristan* – sjukhuset. Den stora Azhar-mosquéns i Kairo, grundad år 970 e.Kr., är världens äldsta fortfarande verksamma universitet och ett av de mest påtagliga exemplen på mosquéns roll som kunskapens centrum (Makdisi, 1981).

4.3 Mosquéns symboliska kraft

I islamisk konst och arkitektur har mosquéns fungerat som det primära uttrycket för en civilisations andliga ambitioner. De ottomanska stormosképlatsen i Istanbul – med Süleymaniye och Sultan Ahmed-mosquéernas svävande kupoler – är inte bara religiösa byggnader utan manifestationer av en teologisk världsuppfattning: att Guds härlighet (*jala*) och skönhet (*jama*) ska avspeglas i den byggda miljön (Necipoğlu, 1992).

5. Mosquéns inre liv

5.1 Stillhet och närvaro

Den som besöker en moské slås ofta av en atmosfär av samlad stillhet. Inga bänkar, inga altare, inga avbildningar av levande varelser – bara ett öppet rum med mattor på golvet, kalligrafi längs väggarna och ljus som silar in. Denna avskalning bär en teologisk poäng: ingenting ska distrahera den bedjandes uppmärksamhet från Gud.

5.2 I'tikaf – andlig reträtt

Under ramadan praktiserar många muslimer *i'tikaf* – en andlig reträtt i mosquéns under de sista tio dagarna av månaden. Den som utövar *i'tikaf* tillbringar dygnet runt i mosquéns, ägnar sig åt bön och meditation, och träder tillfälligt ut ur det vardagliga livets krav. Denna tradition, grundad i profetisk praxis (Sahih al-Bukhari, nr 2026), illustrerar mosquéns roll som en fristad för intensiv andlig fördjupning.

6. Mosquéns namn i olika kulturer och språk

Språk	Term	Notering
Arabiska	مسجد – <i>masjid</i>	Grundordet
Turkiska	<i>mescit / cami</i>	<i>Cami</i> från arabiska <i>jami'</i> (samlingsmoské)
Persiska/Dari	<i>masjed</i>	Nära arabiska originalet
Urdu/Hindi	<i>masjid sharif</i>	<i>Sharif</i> = "ärevördig"
Indonesiska	<i>masjid</i>	Standardterm
Hausa (Västafrika)	<i>masallaci</i>	Lokal fonetisk anpassning
Svenska/Europeiska	<i>moské</i>	Via turkiska och franska

7. Sammanfattning

Masjid är inte ett neutralt arkitektoniskt begrepp. Det är ett ord som i sin etymologiska rot – prostration inför Gud – bär den islamiska trons kärna: att underkasta sig den Ende, att söka Hans närvaro, att göra det tillsammans med andra troende. Mosquéen är teologiskt den plats där Guds enhet (*tawhid*) bekräftas i kollektiv handling fem gånger om dagen; socialt det rum där det muslimska samfundets abstrakta enhet görs konkret och lokal; historiskt ryggraden i islamisk civilisations institutioner genom fjorton sekler; och personligt en fristad och en plats för andlig förnyelse. Att förstå *masjid* är att förstå en nyckel till islamisk tro och kultur.

Källor och vidare läsning

Primärkällor

Al-Quran al-Karim. Svensk översättning av Mohammed Knut Bernström. Proprius förlag, 2000.

Al-Bukhari, Muhammad ibn Ismail. *Sahih al-Bukhari*. Övers. M. Muhsin Khan. Dar al-Arabia, Beirut.

Al-Muslim, Muslim ibn al-Hajjaj. *Sahih Muslim*. Övers. Abdul Hamid Siddiqui. Lahore.

Ibn Hisham, Abd al-Malik. *al-Sira al-Nabawiyya*. Dar al-Jail, Beirut, 1975.

Sekundärkällor

Lane, Edward William. *Arabic-English Lexicon*. Williams & Norgate, London,

1863.

Makdisi, George. *The Rise of Colleges*. Edinburgh University Press, 1981.

Necipoğlu, Gülru. *Architecture, Ceremonial, and Power*. MIT Press, 1992.

Peters, Francis E. *The Hajj*. Princeton University Press, 1994.

Versteegh, Kees. *The Arabic Language*. Edinburgh University Press, 1997.

Wehr, Hans. *A Dictionary of Modern Written Arabic*. 4th ed. Spoken Language Services, 1994.

Artikeln är skriven i informationssyfte och syftar till att ge en akademisk introduktion till mosquébegreppet och dess innebörd för läsare utan muslimsk bakgrund.